

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ

Домбровська С. О., кандидат економічних наук, викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: sonya0493@rambler.ru

ORCID ID: 0000-0001-5589-7837

Горбаченко М. Д., студентка Центру заочної форми навчання, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: dm.gorbachenko25@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5589-7837

Анотація. Мета статті полягає у дослідженні економічної сутності та аналізі методичних основ оцінки фінансової стійкості, теоретичних аспектів впливу факторів на забезпечення оптимального рівня фінансової стійкості підприємства. У статті розглянуто сутність фінансової стійкості, яка становить собою обов'язкову умову для ефективного існування підприємства у сучасних економічних умовах. Використання методики формування матриці факторів впливу на фінансову стійкість дозволяє прогнозувати вектор розвитку діяльності підприємства у майбутньому. Результатами дослідження є розроблений алгоритм управління фінансовою стійкістю підприємства на основі використання певних інструментів, які відповідають різним етапам управління. Обґрунтовано важливість етапу аналізу фінансової стійкості, що базується на відносних показниках, та який має особливе значення для управління фінансовою стійкістю підприємства. Практична значимість полягає у тому, що сформульовані основні шляхи покращення фінансової стійкості можуть забезпечити максимальний розвиток підприємства та досягнення більшого прибутку.

Ключові слова: фінансова стійкість, капітал підприємства, платоспроможність, показники фінансової стійкості, методи оцінки фінансової стійкості.

FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE: EVALUATION AND WAYS OF IMPROVEMENT

Dombrovska Sofiia, PhD in Economics, Lecturer at the Department of Financial Management and Stock Market, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine

e-mail: sonya0493@rambler.ru

ORCID ID: 0000-0001-5589-7837

Horbachenko Maryna, student of Distance learning Center, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine

e-mail: dm.gorbachenko25@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5589-7837

Abstract. The article is devoted to the study of the economic essence and analysis of the methodological foundations of the process of assessing financial stability, theoretical aspects of the influence of factors on ensuring the optimal level of financial stability of the enterprise. The article examines the essence of financial stability, which is a prerequisite for the successful existence of an enterprise in modern economic conditions. The paper discusses the theoretical foundations of financial stability management, namely, substantiates the need for such stability for enterprises operating in an unstable economy. The article explores the concept of financial stability from the point of view of different authors. Own interpretation of the category «financial stability of the enterprise» is given. It reflects how modern conditions for business development affect the financial stability of an enterprise. Identified endogenous and exogenous factors that affect the activities of the enterprise. It has been established that the formation of a matrix of factors of influence on financial stability makes it possible to predict the vector of development of the enterprise in the future. An algorithm for managing the financial stability of an enterprise has been developed based on the use of certain tools corresponding to various stages of management. The methodological aspects of the process of assessing the financial stability of an enterprise have been determined. The basic indicators of financial stability are presented, which provide an opportunity to determine the level of development of an enterprise. Attention is paid to the need for a timely analysis of the financial stability of economic entities. The importance of the stage of analysis of financial stability, based on relative indicators, and which is of particular importance for managing the financial stability of an enterprise has been substantiated. Analysis and assessment of financial stability makes it possible to identify the «bottlenecks» of the enterprise and weaknesses that need to be adjusted. The paper formulates the main ways to improve the financial condition of the enterprise in order to ensure the maximum development of the enterprise and achieve greater profits. Recommendations for stabilizing the financial activities of the enterprise have been developed.

Key words: financial stability, enterprise capital, solvency, indicators of financial stability, methods for assessing financial stability.

JEL Classification: C 450, G 320

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку вітчизняні підприємства змушені функціонувати в особливих умовах, які мають властивість постійно змінюватися. На ефективність підприємства впливає чимало факторів, проте основною ж запорукою успіху підприємства можна відзначити високий рівень його фінансової стійкості. Фінансова стійкість становить собою підґрунтя для ефективного функціонування підприємства і підвищення його потенціалу у майбутньому. У глобалізаційних умовах актуальним завданням для підприємства постає забезпечити фінансову стійкість та якісний фінансовий менеджмент.

Значну увагу необхідно приділяти питанню раціональної оцінки фінансової стійкості підприємства, яка, в свою чергу, генерує можливість у подальшому формулювати оптимальні шляхи підвищення рівня фінансової стійкості та вивляти резерви її забезпечення. Однією з ключових задач аналізу та оцінки фінансового стану підприємства повина становити розробка системи показників, що характеризують його фінансову стійкість, адже встановлення їх меж має істотне практичне значення і належить до найважливіших економічних проблем. Це обумовлено тим, що недостатня фінансова стійкість суб'єктів господарювання в Україні багата в чому є причиною неплатежів, обсяг яких постійно зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій останніх років. Дослідженню питань щодо фінансової стійкості підприємства та проблемам управління нею присвячені роботи багатьох науковців, серед яких можна виділити таких, як Абрамова І. М. [1], Вахович І. М. [2], Кучеренко К. В. [5], Рачинський О. В. [7], Скаковська С. С. [8], Стригуль Л. С. [9], Тищенко В. В. [10] та ін. Проте недостатньо приділено увагу питанню щодо попередження розвитку негативних кризових явищ на підприємстві, що є можливим за умови систематичного забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження теоретичних засад оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства, формулювання напрямків підвищення рівня фінансової стійкості та визначення основних резервів її забезпечення.

Основний матеріал. Сучасна українська економіка відзначається особливо нестабільними умовами, за яких підприємства мають обмежені фінансові ресурси. Обмеженість у фінансових ресурсах генерує фінансову нестійкість підприємства. Головним завданням підприємства відповідно таким умовам постає визначитися із оптимальним рівнем фінансової стійкості. Фінансова стійкість на низькому рівні може призвести до труднощів у платоспроможності, і навпаки, якщо фінансова стійкість перевищує норму, то накопичуються резерви, які в майбутньому призведуть до збільшення витрат, недоотримання прибутку та зменшення темпів економічного розвитку підприємства.

Визначення сутності фінансової стійкості можуть мати схожі риси і суттєві відмінності. Незалежно від змісту визначення, з терміном «фінансова стійкість» стикається як фізична особа-підприємець, так і світові франшизи. Відзначимо гіпотезу, що фінансова стійкість представляється складом оборотних активів і співвідношенням власного та позикового капіталу, характеризує ефективне використання капіталу і платоспроможність.

Під фінансовою стійкістю розуміється і такий стан фінансових ресурсів підприємства та ступінь їх використання, за яких підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне через ефективне їх використання забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізацію продукції, робіт, послуг, а також здійснювати витрати для його розширення і оновлення. Фінансова стійкість характеризується стабільним перевищенням доходів над витратами, вільним маневруванням грошовими коштами та ефективним їх використанням в процесі поточної діяльності.

Відповідно, зміст фінансової стійкості характеризується ефективним формуванням та використанням грошових ресурсів, необхідних для ефективної господарської діяльності.

Суттєво різні думки щодо сутності фінансової стійкості підприємства свідчать про те, що розглядається дуже багатогранне поняття. У табл. 1 висвітлено еволюцію сутності поняття «фінансова стійкість підприємства».

Таблиця 1

Генезис визначення поняття «фінансова стійкість підприємства»

Автор	Визначення поняття «фінансова стійкість»
Марченко Н. А., Деркач А. О. [6, с. 93]	Стан фінансових ресурсів, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення.

Кучеренко К. В. [5, с. 44]	Характеристика стабільного фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових ресурсів.
Стригуль Л. С. [9, с. 65]	Залежність підприємства від ефективного управління фінансовими ресурсами, що характеризуються оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних та позикових коштів, активів та джерел їх формування.
Скаковська С. С., Заблюк Ю. В. [8, с. 72]	Здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику.
Тищенко В. В. [10, с. 13]	Стан, коли параметри діяльності підприємства відповідають критеріям позитивної характеристики фінансового стану, говорять про фінансову стійкість підприємства, яка формується під впливом рентабельності діяльності.

Джерело: побудовано автором на основі даних [5; 6; 8; 9; 10]

На нашу думку, фінансова стійкість підприємства відображає актуальний стан рахунків підприємства, які гарантують постійну платоспроможність даного підприємства. З наведеного визначення можна стверджувати, що на фінансову стійкість впливають ендогенні та екзогенні фактори. Безперечно, на один рівень з платоспроможністю постає стабільне функціонування і потенціал розвитку підприємства.

Можна виділити зовнішні та внутрішні фактори, які мають вплив на фінансову стійкість підприємства. До внутрішніх чинників відносяться властивості продуктів або послуг суб'єкта господарювання; обсяг авансованого капіталу; динаміка обсягу і складу витрат; актуальний стан майна і фінансових ресурсів підприємства. До зовнішніх факторів належать економічні умови середовища, політичний стан, платоспроможність попиту, рівень конкуренції і стан фінансового ринку [2, с. 20].

Фінансова стійкість вкрай необхідна для успішної діяльності підприємства, яке прагне бути самостійним та незалежним. Для досягнення незалежності підприємства досить важливим є управління фінансовою стабільністю, до якого входять послідовні кроки, починаючи від аналізу фінансової стійкості з виділенням показників та причин, що її зумовили, та закінчуючи розробкою і прийняттям управлінського рішення, яке спрямоване на поліпшення стабільності у підприємстві. Схему управління фінансовою стійкістю підприємства представлено на рис. 1.

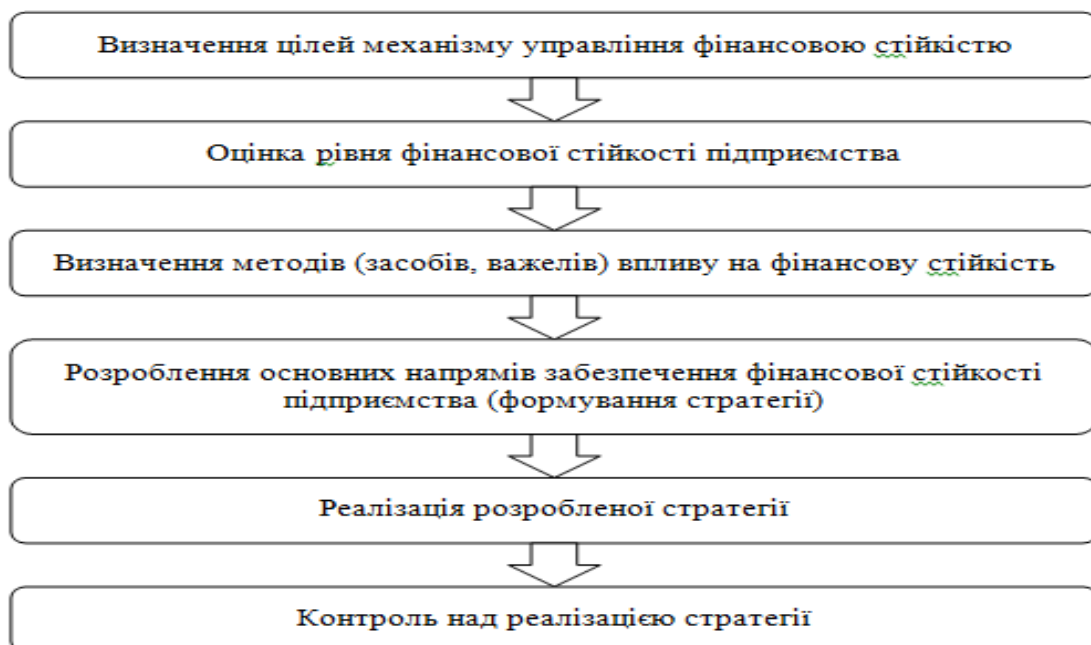

Рис.1. Схема управління фінансовою стійкістю підприємства

Джерело: розроблено автором

Всі етапи алгоритму управління передбачають використання певного інструменту, який треба визначити на початковому етапі формування процесу управління та необхідно вдосконалювати у процесі реалізації.

За результатами досліджень вчених-економістів було сформовано систему показників фінансової стійкості підприємства, яка представлена комплексом базових показників (табл. 2), використання яких дозволяє визначити рівень фінансової стійкості на підприємстві.

Таблиця 2

Характеристика коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства

Коефіцієнт	Характеристика коефіцієнта	Рекомендоване значення
коефіцієнт автономії	Характеризує незалежність підприємства від запозичень, які потрібно залучати	>0,5
коефіцієнт фінансової необхідності	Показник обернений до коефіцієнта автономії. Даний показник зростає в умовах збільшення частини запозичених коштів	<2,0
коефіцієнт мобільності власного капіталу	Вказує на частину власного капіталу, який використовується у діяльності підприємства	>0,4
коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами	Показує рівень забезпеченості ресурсами, які дозволяють сформувати незалежну фінансову політику підприємства	>0,1
коефіцієнт фінансової стійкості	Показує скільки грн. власного капіталу припадає на 1 грн залученого капіталу	>1,0
коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	Показник, зворотний попередньому коефіцієнту. Показує скільки грн. залученого капіталу припадає на 1 грн власного капіталу	<0,5
коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	Визначає частку коштів власників підприємства в загальній сумі грошей, які вклали у власність підприємства	>0,1
коефіцієнт відношення реальних активів і вартості майна	Показує скільки грн реальних активів припадає на 1 грн вартості власності, характеризує потенційні можливості активів підприємства	>0,5
коефіцієнт поточних зобов'язань	Характеризує питому вагу поточних зобов'язань у загальній сумі джерел формування	>0,5
коефіцієнт довгострокових зобов'язань	Характеризує частку довгострокових зобов'язань у загальній сумі джерел формування	<0,2

Джерело: побудовано автором на основі [1; 7]

Варто зауважити, що у таблиці наведені лише базові коефіцієнти, які відіграють важливу роль у діяльності підприємства. За допомогою наведених коефіцієнтів можна проаналізувати стан підприємства. Із аналізу даних також надається можливість надати висновки щодо стійкості підприємства.

Ознаками фінансової стійкості варто вважати отримання запланованих розмірів прибутку і рентабельності; раціональний розподіл прибутку; забезпеченість ліквідності балансу; дотримання власних оборотних коштів плановому розміру; ефективне використання основних засобів, ліквідація невикористовуемого устаткування і незавершеного будівництва; оптимізація використання власних і позикових коштів; відсутність вкладень оборотних коштів у понаднормативні запаси і витрати; відсутність виникнення незапланованих цілей; наявність платіжної дисципліни на підприємстві.

Фінансова стійкість характеризує рівень фінансової незалежності підприємства щодо володіння власним майном. Такий рівень незалежності оцінюється за такими критеріями, як рівень покриття матеріальних обігових коштів стабільними джерелами фінансування; потенційна спроможність покрити термінові зобов'язання мобільними активами; частка власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування.

За умови, якщо аналіз фінансової стійкості досліджуваного підприємства виявив слабкі місця в області управління фінансами, рекомендується приділити достатню увагу детальній розробці фінансової політики підприємства. До основних напрямків фінансової політики підприємства відносяться:

- аналіз та оцінка фінансово-економічного стану підприємства;
- розробка ефективної облікової і податкової політики;
- розробка кредитної політики підприємства;
- управління оборотними коштами, кредиторською і дебіторською заборгованістю;
- управління витратами і формування амортизаційної політики;
- вибір ефективної дивідендної політики.

Особливу увагу доцільно приділити розробці комплексу заходів, що будуть сприяти зниженню дебіторської і кредиторської заборгованості, а також з'ясувати, чи у правильному напрямі здійснюється управління запасами готової продукції та товарів, адже їх кількість постійно зростає, відволікаючи з господарської діяльності оборотні кошти. Це дозволить визначити дію такого внутрішнього фактору збільшення прибутку, як раціональне використання ресурсів.

Таким чином, якщо стан підприємства не є позитивним, варто покращити фінансову стійкість, використовуючи різні шляхи поліпшення фінансового стану підприємства. Наведемо основні напрямки покращення фінансового стану підприємства, а саме це може бути:

- політика якісного управління на підприємстві, раціональний підбір кадрів, їх заохочення, постійне підвищення кваліфікації тощо;
- підвищення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства;
- оптимізація поточних витрат;
- перманентне підвищення конкурентоспроможності та якості продукції або послуги;
- збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків;
- проведення ребрендингу підприємства.

Наведені напрямки покращення фінансового стану підприємства надають змогу мобілізувати фінансові резерви підприємства, укріпити його стійкість, підвищити ефективність підприємства та нарощувати його доходи.

Отже, можна відмітити фінансову стійкість як комплексне поняття, що відчуває вплив різноманітних фінансово-економічних процесів. Доцільно відзначити її як стан фінансових ресурсів, результативності їхнього розміщення і використання, за якого здійснюється забезпечення розвитку виробництва або інших сфер діяльності на засадах збільшення прибутку і активів за умови збереження платоспроможності та кредитоспроможності.

Висновки. Фінансова стійкість відображає актуальний стан рахунків підприємства, які гарантують його постійну платоспроможність. Фінансово стійким вважається такий суб'єкт господарювання, який, у разі несприятливих змін умов зовнішнього та внутрішнього середовища, здатен повернутися до стану рівноваги за допомогою власних ресурсів. Аналіз теоретичних засад щодо оперування показниками фінансової стійкості надає можливість виявляти в якому стані на даний момент знаходиться діяльність підприємства. Система показників фінансової стійкості генерує змогу впроваджувати заходи щодо поліпшення фінансового стану підприємства за умови, коли показники мають диспозитивне значення. Заходи щодо поліпшення стану підприємства є можливими за наявності менеджерів, які здатні приймати та реалізувати оптимальні управлінські рішення.

Окрім економічних важелів, ринкова економіка потребує і адміністративних методів втручання саме в ті її сфери, де економічні не здатні забезпечити необхідні результати. Відповідно, державне регулювання економіки повинно бути збалансованим і покликане не підміняти ринковий механізм, а доповнювати його завдяки превалюванню економічних важелів

впливу на розвиток суспільного виробництва в межах дії економічних законів ринку. Щодо управління діяльністю підприємства, то першочергове значення має фінансове управління, узгоджене із загальною економічною стратегією. За таких умов найбільш дієвими відзначаються важелі впливу на фінансову стійкість, яку необхідно постійно аналізувати з метою пошуку резервів її зростання.

Впровадження заходів поліпшення фінансової стійкості підприємства становить особливо важливий аспект діяльності підприємства, обумовлено це тим, що такі заходи провокують здатність підприємства мобілізувати фінансові ресурси, уникати вплив кризових ситуацій та нарощувати прибуток підприємства. За умови оптимального рівня фінансова стійкість забезпечує уникнення банкрутства підприємства і мінімізацію впливу негативних зовнішніх та внутрішніх факторів.

Список літератури

1. Абрамова І. М. Методи та фактори управління фінансовою стійкістю підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 12. С. 146-150.
2. Вахович І. М., Олександренко І. В. Теоретичні підходи до визначення фінансової стабільності підприємств. *Бізнес Інформ*. 2015. № 10. С. 19-25.
3. Замкевич Б. М. Оцінювання і прогноз фінансової стійкості підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 6. С. 127-130.
4. Кальченко О. Теоретичні аспекти формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 2. С. 320-326.
5. Кучеренко К. В. Фінансова стійкість як чинник та індикатор економічної безпеки промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 7(2). С. 44-46.
6. Марченко Н. А., Деркач А. О. Напрямки підвищення фінансової стійкості промислових підприємств. *Чернігівський науковий часопис. Серія 1, Економіка і управління*. 2016. № 1. С. 92-97.
7. Рачинський О. В. Дефініція наукових поглядів щодо поняття «фінансова стійкість підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 2. С. 226-229.
8. Скаковська С. С., Зблук Ю. В. Фінансова стійкість підприємства та її забезпечення. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2017. Вип. 1. С. 72-79.
9. Стригуль Л. С. Теоретико-методичне забезпечення визначення фінансової стійкості підприємств різних організаційно-правових форм в умовах мінливого середовища. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 6. С. 64-67.
10. Тищенко В. В. Фінансова стійкість підприємства як результат функціонування його системи економічної безпеки (на прикладі м'ясопереробних підприємств): автореф. дис. канд. екон. наук. Черкаси, 2015. 20 с.

References

1. Abramova, I. M. (2015) Methods and factors for managing the financial stability of enterprises. *Current economic problems*, 12, 146-150. [in Ukrainian].
2. Vakhovych, I. M., Oleksandrenko, I. V. (2015) Theoretical approaches to determining the financial stability of enterprises. *Business Inform*, 10, 19-25. [in Ukrainian].
3. Zamkevich, B. M. (2016) Evaluation and forecast of financial stability of the enterprise. *Current economic problems*, 6, 127-130. [in Ukrainian].
4. Kalchenko, O. (2016) Theoretical aspects of the formation of the mechanism of management of financial stability of the enterprise. *Problems and prospects of economics and management*, 2, 320-326. [in Ukrainian].
5. Kucherenko, K. V. (2019) Financial stability as a factor and indicator of economic security of an industrial enterprise. *Economy. Finances*, 7(2), 44-46. [in Ukrainian].
6. Marchenko, N. A., Derkach, A. A. (2016) Directions for increasing the financial stability of industrial enterprises. *Chernihiv scientific journal. Series 1, Economics and Management*, 1, 92-97. [in Ukrainian].
7. Rachinsky, O. V. (2019) Definition of scientific views on the concept of «financial stability of the enterprise». *Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 2, 226-299. [in Ukrainian].
8. Skakovskaya, S. S., Zablyuk, Y. V. (2017) Financial stability of the enterprise and its provision. *Bulletin of the National University of Water Management and Environmental Sciences. Economic sciences*, 1, 72-79. [in Ukrainian].

9. Strygul, L. S. (2016) Theoretical and methodological support for determining the financial stability of enterprises of different organizational and legal forms in a changing environment. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 6, 64-67. [in Ukrainian].

10. Tishchenko, V. V. (2015) Financial stability of the enterprise as a result of the functioning of its system of economic security (on the example of meat processing enterprises): ref. dis. Cand. econ. Science. Cherkasy, 2015. 20 p. [in Ukrainian].